

ЗМІСТ І МІСЦЕ КАНІСТЕРАПІЇ У СУЧАСНІЙ ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЙНІЙ ПРАКТИЦІ

Примак Юлія Володимирівна

Кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри загальної, вікової та соціальної психології
Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Спеціально навчені тварини (будь-то собаки, коти, коні, дельфіни, папуги, лами, альпаки тощо) – неабияк ефективні помічники у сучасному лікуванні, практиці абілітації й психореабілітації людей різного віку. Так, показаннями для занять дітей з тваринами цілком виправданими будуть: аутизм, синдром Дауна, враження центральної нервової системи, різні форми ДЦП, порушення рухового апарату і мовлення, розлади активності (гіпо- або гіперформи). З метою і певної профілактики проблем психофізіологічного профілю такі заняття будуть теж ефективними (наприклад при епілепсії, діабетичних кризах). Також освітні каністерапевтичні команди здатні неабияк допомагати дітям у досягненні навчальних і соціальних цілей – наприклад йдеться про навичку читання (А. Вдовиченко, Л. Сандештадт, К. Ольсен). Навіть зменшити у дітей рівень тривоги після перебування у бомбосховищі здатен допомогти чотирилапий асистент-помічник (А. Гошовська).

Ще після Другої світової лікар одного з госпіталю Великобританії відмітив той факт, що поранені, які страждали на ПТСР, після спілкування з йоркширським тер'єром Смокі демонстрували набагато кращу позитивну динаміку (хоча перші відомі приклади ефективною взаємодії тварини-людини відомі ще з XVIII ст.). Наразі пет-терапія (і каністерапія зокрема) теж доводить свою значущість і багатогранність: у роботі з ветеранами АТО (наприклад різноманітні сервіси-дог, що здатні допомогти забезпечити умови безпечного життя), жертвами домашнього насилля (Н. Мрака, О. Смірнова, Н. Чупрун). Заразом нині психологи у команді з твариною (йдеться не лише про собаку) підтримують і людей похилого віку (А. Багдах), і людей, які страждають на онкологію або інші тяжкі хвороби (М. Наварецька-П'йонтек). Зокрема ефективними стають заняття такого характеру із незрячими, людьми зі зниженим зором (наприклад з «собакою-поводирем») або тих, хто переніс інсульт й потребує відновлення рухових навичок.

Представники американської асоціації вважають, що можна залучати собаку будь-якої породи, аби тільки він був добрим й комунікабельним, тобто безпечним (особлива роль відводиться його сангвінічному темпераменту), а от європейської – дотримуються правила, що до таких занять (особливо з дітьми) можна допускати лише певні породи чотирилапих «реабілітологів» (наприклад це лабрадори, золотисті ретривери, бордер-коллі; заразом в Україні окрім вищезазначених порід відомі практики ефективною роботи й акіта-іну, і кане-корсо, і кінг чарльз спанієля тощо). Особливе значення має і розмір тварини. Чим вона більша, тим краще сприймається дітьми: не дивлячись на можливий

страх, повага і довіра собаки у цьому разі – значущіші. Заразом є дані, що у каністерапії розмір (навіть і вік) собаки великого значення все ж не мають. Так, собаки невеликих розмірів успішно долучаються до роботи з дорослими, людьми похилого віку, пацієнтів хоспісів.

Залучення спеціально підготовлених собак-асистентів в Україні відбувається виключно за протоколом Всесвітньої організації каністерапії й кінології (скажімо, так відбувається і в Центрі медико-соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Відродження» у м. Чернігові), а сертифікація вітчизняної системи тестування собак, а точніше співпраці людини-тварини, – фахівцями з Польщі, Німеччини, Литви.

Анімалзустрічі організовуються двічі на тиждень від 20 хвилин до 1,5 години (з перервою на відпочинок передусім для тварини), з яких 15 хвилин каністерапевт (у цьому разі йдеться про собаку) є максимально активним, індивідуально або у групі з 4-6 дітей зі схожими порушеннями у форматі «маленького театру» (а заразом для кожного – індивідуальні вправи). Курс орієнтовно триває три тижні (у середньому – шість занять), але за необхідності він повторюється через певні часові проміжки. Найкраще на заняттях з людино-тваринної взаємодії працюють діти віком до 11 років (водночас про користь тварин у психореабілітаційній практиці дорослої людини теж пам'ятаємо). Також прийнятним буде й те, що для тих, хто має страх перед собаками, такі анімалзустрічі теж виявитимуться ефективними (навіть для підлітків 15 років).

Зазвичай заняття розпочинають з ритуалу знайомства з твариною, коли діти просто спостерігають, сідаючи поряд, або гладять її, обіймають, просять дати лапу. Після чого – по чергово розчісують тварину спеціальною щіткою, здобуваючи корисні навички догляду за собакою (заразом, контактуючи із шерстю, дитина розвиває свій мовленнєвий апарат). Наступний етап – ігри і вправи. Так, діти можуть ліпити спеціальні наліпки на ошийник, розвиваючи уважність і дрібну моторику (за рахунок особливої стимуляції міжпівкульної взаємодії). Або можуть читати собаці книжку, позаяк він – уважний емпатійний слухач. Для рухливих ігор використовуються різні аксесуари (пулери, м'ячики тощо) з одночасним відпрацюванням навички великої моторики руки. Актуальним буде відмітити те, що коли розпочався карантин заняття переходили в онлайн-режим (коли кожній дитині дзвонили окремо й відбувалося онлайн-спілкування з твариною).

Зауважимо, що дитина може звикати до чотирилапого терапевта, тому бажано собаку інколи змінювати (водночас враховуємо, що під кожную дитину добирають тварину з певними знаннями і вміннями). Заразом ця можлива складність у каністерапії може бути й типовим наслідком роботи некваліфікованого каністерапевта.

Отже, місце анімалотерапії у сучасній психореабілітаційній практиці є значущим і важливим. Заразом вона – не панацея від усіх хвороб (так, зокрема абсолютними протипоказаннями для іпотерапії є гемофілія, ламкість кісток і хвороби нирок або взагалі алергія на тварин, їхню шерсть). Наразі важливо створити єдину систему підготовки і допуску тварин (собак зокрема), яких залучають до занять з людино-тваринної взаємодії. Інструктори з такої інтеракції покликані в ігровій діяльності (якщо йдеться про дітей) допомогти

якнайкраще реалізувати потенціал профілактичних, корекційних, відновлювальних можливостей для соціально-особистісного, емоційного й розумового розвитку дитини. Тому серед основних переваг каністерапії можна згадати: її адекватність у роботі з людьми різного віку і великим діапазоном різних видів патологій (соматичної й психічної), аномалій розвитку у комплексному лікуванні й реабілітації, а також – маловитратність порівняно з іншими видами анімалотерапії (йдеться про іпотерапію, дельфінотерапію).

За змістом взаємодія людини і тварини може реалізовуватися в трьох основних форматах: пасивна діяльність за участю молодших друзів, активна діяльність за участю останніх, власне терапія за участі тварин. Проводити такі заняття має лише людина з відповідною кваліфікацією, яка керується двома провідними принципами анімалотерапії, – збереження / відновлення здоров'я та загальне благополуччя.

Саме гармонізувати людські міжособистісні взаємини і допомагає взаємодія людей з тваринами, в чому й увиразнюються психотерапевтична і реабілітаційна функції останньої (окрім швидкого емоційного відновлення відбувається відновлення й опорно-рухового апарату). Заразом під час людино-тваринної взаємодії може знайти своє якнайкраще задоволення значуща потреба людини у компетентності, самореалізації: «Я можу».